

ОПЕРНАЯ И МУЗЫКАЛЬНО-ТЕАТРАЛЬНАЯ КРИТИКА НА СТРАНИЦАХ ЛЬВОВСКОЙ ПРЕССЫ XIX — НАЧАЛА XX ст.

Наталья Осадця

В статье дано общую характеристику критических материалов касательно постановок музыкального театра во Львове, опубликованных во львовской прессе XIX — первой трети XX ст. Подчёркивается актуальность исторических исследований в отрасли музыкальной критики, более широко — рецепции музыки и музыкально-театральных постановок, которые находятся в русле историчного музыкознания и театрознания. В итоге отмечено, что в рамках театрально-драматической критики на протяжении XIX ст. происходил процесс выделения оперной и музыкально-театральной критики в самостоятельную отрасль.

Ключевые слова: музыкальный театр, пресса, оперная критика, музыкальная критика, история восприятия музыки.

УДК 655.4:061.22](477.8)“19”

ДРУКАРНЯ ТА КНИГАРНЯ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ім. ШЕВЧЕНКА В КОНТЕКСТІ КНИГОВИДАВНИЧОГО ПРОЦЕСУ ЛЬВОВА ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XX ст.

Тетяна Кульчицька

*науковий співробітник відділу наукової бібліографії
ЛННБУ ім. В. Стефаника*

У статті на матеріалах звітів про діяльність НТШ, що друкувалися у “Хроніці Наукового товариства ім. Шевченка”, та архівних документів із фонду НТШ у Центральному державному історичному архіві України у Львові розглядається робота друкарні і книгарні Наукового товариства ім. Шевченка у 1900–1939 рр., їх роль в економічній, книговидавничій і книготорговельній діяльності Товариства.

Як додаток, опубліковано листи М. Грушевського з Відня за 1922–1923 рр. до друкарні Наукового товариства ім. Шевченка у справі друку деяких його праць та праць І. Шрага та І. Калиновича.

Ключові слова: Наукове товариство ім. Шевченка, друкарня Наукового товариства ім. Шевченка, книгарня Наукового товариства ім. Шевченка, листування М. Грушевського, А. Дермаль, К. Панкевичева.

Друкарня та книгарня Наукового товариства ім. Шевченка належали до адміністративних відділів Товариства та були засновані як підприємства, що приносять певний прибуток. Керували їх роботою спеціально створені адміністраційні комісії. У свій час до складу друкарняної комісії входили: П. Волосенка, Д. Лукіянович, К. Паньківський, К. Студинський, В. Левицький, С. Томашівський, В. Щурат, В. Козловський, В. Охримович, Я. Гординський; у роботі книгарняної комісії брали участь В. Гнатюк, М. Мочульський, В. Вергановський, С. Рудницький. На засіданнях Виділу Товариства регулярно складали звіти (реферати) про роботу підопічних підприємств референти, якими були: від справ друкарні — С. Томашівський, Г. Гарматій, Д. Лукіянович, В. Левицький, І. Копач, Д. Коренець, Є. Ю. Пеленський, від книгарні — В. Загайкевич, Е. Бурачинський, М. Мочульський, Ю. Мудрак, М. Кордуба, І. Брик.

Ще на початку організації Товариства ім. Шевченка у 1873 р. для друку своїх видань товариство заклало невелику друкарню*.

Після реформи Товариства з літературного у наукове (1893) друкарня НТШ одержує державні замовлення, переважно на друк шкільних підручників та сеймових протоколів, що давало стабільний прибуток. Було проведено модернізацію обладнання, закуплено нові черенки, розширено приміщення**. Прибутки друкарні можна було використовувати як доповнення до бюджету Товариства і витратити на наукові видання та інші потреби [4, с. 6].

Підприємством, тісно пов'язаним з друкарнею Товариства, стала переплетня, яку відкрили у 1904 р. Переплетня брошурувала й опрацювала як видання Товариства, так і чужі.

Багатолітнім директором друкарні НТШ був Кароль Беднарський [2]. Після його смерті у 1912 р. директором став Іван

* Про історію створення друкарні НТШ та її роботу у XIX ст. див.: *Палюх О.* Українське книговидання у Львові XIX ст.: роль друкарень Ставропігійського інституту та Наукового товариства ім. Шевченка // *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника / НАН України*; ред. кол.: *М. М. Романюк* (відп. ред.) та ін. — Львів, 2008. — Вип. 1 (16). — С. 54-71.

** З 1899 р. друкарня НТШ містилася за адресою Чарнецького, 26 (тепер — Винниченка).

Возняк. Персонал друкарні на 1912 рік становив: 24 складачі, три машиністи, 10 робітниць, чотири слуги. У 1918–1932 рр. друкарню очолює І. Криловський.

Третє підприємство Товариства — книгарня, яка була відкрита ще у 1899 р. на вул. Чарнецького, 26 і початково мала “домашній” характер, продаючи лише видання Товариства. Управителькою друкарні була Климентина Панкевичева. Та вже у 1904 р. Виділ Наукового Товариства ім. Шевченка постановив влаштувати книгарню так, щоб вона могла відповідати широким потребам. Для цього в пресі було оголошено конкурс на управителя, що мав би відповідну ерудицію і зумів вести сортиментову книгарню, ввійшовши у зв’язки з більшими місцевими і закордонними видавничими фірмами. Дуже скоро такий кандидат знайшовся в особі Августа Дермаля*. Виділ Товариства уклав із ним контракт, і на початку 1905 р. він прибув до Львова, покинувши свою дотеперішню роботу в одній з книгарень Відня. Товариство винайняло нове приміщення для книгарні на вул. Театинській (тепер М. Кривоноса)** [2]. Книгарня нав’язала контакти з найбільшими європейськими фірмами Австрії, Німеччини, Франції та Росії, відкрила свої філії в Києві та Харкові [4, с. 4]. Київська філія постала як “Книгарня Літературно-наукового вістника”, керував нею Юрій Тищенко (Сірий) — видавець, книгар, письменник і публіцист, що був тоді на нелегальному становищі, а в Києві жив як австрійський громадянин галичанин Лаврів. Ю. Тищенко дуже добре поставив справу та відкрив ще дві філії — у Харкові та Катеринодарі.

До речі, Товариство ще з 1900 р. мало зв’язки з книгарнею “Кіевской Старини”, коли була домовленість про те, що київська книгарня прийматиме передплату на “Літературно-науковий вістник” у Росії, а крім того, присилатиме до книгарні Товариства

* За інформацією В. Дорошенка, А. Дермаль — зукраїнізований німець з Буковини, фаховий книгар, який “поставив на ноги книгарню НТШ і зробив її найкращою книгарнею на цілу Західну Україну”. Див.: *Дорошенко В.* Огнище української науки. Наукове товариство ім. Шевченка: з нагоди 75-річчя його заснування. — Нью-Йорк; Філадельфія, 1951. — С. 68.

** Дещо згодом НТШ орендує для своєї книгарні приміщення у будинку “Просвіти” на площі Ринок, 10.

ім. Шевченка книжки, перш за все українською мовою, видані в Росії, на які тут буде попит. Перший транспорт таких книжок прийшов того ж 1900 р. і був розпроданий впродовж кількох тижнів. Та, на жаль, цей контакт був одностороннім, бо пересилати в Росію українські книжки, друковані в Галичині, заборонялося цензурою. Щойно після 1905 р. було знято цю заборону, зате українські книжки, які висилали до Росії, обкладалися надто високим митом [5, с. 3].

На розвитку Товариства відбилась фінансова стагнація в Австрії 1912–1913 рр. Економічна криза позначилась також на роботі друкарні та книжковій торгівлі — значно був зменшений приплив готівки за виконані роботи. Та незважаючи на це, як подає “Хроніка НТШ”, у 1912 р. друкарня виконала робіт на суму 287 тис. К., а книжковий рух як у львівській книгарні, так і в закордонних агентствах Товариства виказав гарний приріст. Виторг книгарні у Львові з продажі книжок складав понад 172 тис. К., виторг київської книгарні 51 тис. К., харківської — 18 тис. К. [6, с. 3].

Перша світова війна принесла нові випробування. Найбільше постраждала друкарня НТШ, коли у 1915 р. її зайняла редакція російського “Военного Слова” та друкувала в ній не тільки газету, а й інші видання, використовуючи запаси фарб, паперу та ін. А при відході російські війська забрали найновіші черенки, найкращу друкарську машину, а решту демонтували і знищили. Згодом ще й австрійське військо реквізувало 2 500 кг черенків [7, с. 6].

У ЦДІА України у Львові зберігаються Книги обліку замовлень Друкарні НТШ за різні роки, починаючи від 1883 р. Ці книги оформлялись за такою схемою: дата замовлення, адреса замовника, предмет і тираж замовлення, папір (рід, формат, кількість аркушів).

На перший погляд, сухі облікові книги насправді є цінним джерелом інформації про різні сторони громадського, культурного, політичного, приватного, товариського буття Львова і Галичини впродовж багатьох років, при різних політичних та історичних обставинах.

Для прикладу візьмемо книгу обліку замовлень друкарні за 1913–1919 рр. [12].

Серед замовників друкарні такі українські товариства, громадські організації, культурні установи, фахові об'єднання, як: Взаїмна поміч учителів, Товариство Педагогічне, “Дністер”, “Союзний базар”, Товариство “Сільський господар”, Союз молочарський, Народна Торговля, Товариство лікарське, Товариство “Просвіта”, Союз Ревізійний, Союз кредитовий, Земельний банк, Сокіл Батько, Товариство “Бесіда”, Національний музей, Музичний інститут ім. Лисенка, Товариство ап. Павла, Товариство Петра Могили; низка міщанських товариств: Товариство “Зоря”, Міщанське братство, Товариство “Сила”, “Труд”.

Замовлення до друкарні надходили і від шкільних закладів: Торговельної школи, Української приватної гімназії в Рогатині, Гімназії Василянок, Evangelische Shule, Бурси ремісничої. Наприклад, о. Стефанович з Рогатинської гімназії замовив 200 плакатів про концерт до 40-ліття діяльності І. Франка, Товариство Петра Могили — 350 плакатів про ювілейні виклади (до ювілею Т. Шевченка у 1914 р.). Окремі товариства та установи замовляли друк своїх періодичних видань. Взаїмна Поміч Учителів друкувала “Учительське Слово”, Сокіл Батько — “Вісти з Запорожжя”, Товариство “Міщанське братство” у 1913 р. дало замовлення на 6000 примірників першого числа “Вістей промислових” (16 сторінок).

Окрему групу замовників становлять приватні особи. Їхні замовлення — фірмові листи, бланки, візитівки, виборчі відозви кандидатів до сейму — В. Бачинського, Л. Цегельського, Є. Озаркевича, Р. Перфецького. Друкарня виконує замовлення Н. Кобринської, Т. Франка, М. Лозинського, І. Свенціцького. (Це, зокрема, 1000 прим. п'єси Метерлінка “Синьобородий і Аріяна” для “Жіночої бібліотеки” Н. Кобринської, 700 прим. “З чужої левади” Т. Франка тощо).

Книга обліку замовлень Друкарні за 1913–1919 рр. засвідчує цілу низку українських організацій — військових, урядових і громадських, що діяли в роки Першої світової війни і проявляли активну громадянську позицію. Це: Українська боева управа, Українські січові стрільці, Комісаріят УСС, Скарб Українських січових стрільців у Відні, Союз Визволення України, Українська Самаритянська поміч, Український жіночий комітет помочі для ранених, Комітет фонду сиріт ім. митрополита Шептицького,

Товариство ubezpieczeń “Якор”, Ц. к. військова асекурація, Державний секретаріат військових справ, Українська команда міста Львова, Жандармерія, Харчова управа.

Після закінчення війни в умовах нової державної формації польська влада робила численні перешкоди в діяльності Наукового товариства ім. Шевченка. У першу чергу Товариство перестало одержувати субвенції від держави, які діставало від австрійського уряду. Товариству було заборонено влаштовувати університетські курси. Щоб цілком підірвати фінансову базу Товариства, польський уряд у жовтні 1923 р. відібрав від НТШ дозвіл на друкування українських шкільних підручників і передав його друкарні Ставропігії та польським друкарням [9, с. 15].

Про тяжкі фінансові обставини у Товаристві того часу можемо скласти собі уявлення із листування М. Грушевського з директором Друкарні [13]. М. Грушевський як керівник Українського Соціологічного Інституту у Відні, в березні 1922 р. звертається із запитом про друк своїх праць та видань Інституту. У листах ідеться про друк 8-го тому “Історії України-Руси” (2-ге вид.), “Історії української літератури” М. Грушевського, праці М. Шрага “Держава і соціалістичне суспільство” та “Покажчика бібліографії української соціалістичної літератури за 50 років (1871–1920)” І. Калиновича.

Ці листи в епістолярній спадщині М. Грушевського не опубліковані, а належало б звернути на них увагу не тільки історикам-біографам М. Грушевського, а й дослідникам книговидавничої і друкарської справи. Йдеться в них про вирішення різних виробничих питань: кошториси, папір, шрифти, пересилка рукописів, терміни виконання, коректура, тиражі і т. д. Центральне місце, очевидно, займало питання грошей, які в умовах повоевної інфляції знецінювались, і Друкарня виставляла щораз нові рахунки, що не могло не викликати роздратування видавця. Крім грошей, які він прислав, частина коштів повинна була надходити до Друкарні з Книгарні НТШ з розпродажу одержаних нею видань Грушевського та Українського Соціологічного Інституту.

В результаті, з великими нервами з обох сторін, друкарня НТШ надрукувала такі видання: М. Грушевського “Історія України-Руси”. — Т. 8. — 2-е вид. (1922), його ж три томи “Історії

української літератури” (1923 р.), М. Шрага “Держава і соціалістичне суспільство” (1923). Показчик І. Калиновича не вийшов [2].

У 1925 р. під егідою Українського Соціологічного Інституту у друкарні НТШ була надрукована праця Грушевського “З історії релігійної думки на Україні”, а — 4-й і 5-й томи “Історії української літератури” він видав і надрукував у Києві у 1925–1926 рр.

У 1930-х роках, як читаємо в “Хроніці НТШ”, промислові підприємства Товариства — друкарня і книгарня — й надалі борються з великими фінансовими труднощами. “Щораз тяжчі податкові та суспільні обтяження, багато залеглостей у клієнтів — особливо у видавців періодичних видань — безоглядна конкуренція з боку друкарень, далеко гірше влаштованих, ніж друкарня НТШ, приневолюють наші підприємства до щораз більших обмежень” [11, с. 24]. “Найкращим та найсоліднішим клієнтом, — зазначає “Хроніка”, — є під цю пору Український Науковий Інститут у Варшаві”. У ЦДІА України у Львові зберігається листування дирекції Друкарні НТШ з Інститутом за 1933–1937 рр. [14], на основі якого можемо зробити висновок про дійсно солідні ділові відносини (можливо, що на стиль роботи вплинула і зміна керівництва друкарні у 1932 р., коли було звільнено директора І. Криловського, а його функції перебрав управитель переплетні С. Гевак) [10, с. 7-8]; інтенсивну та динамічну роботу друкарні бачимо в замовленнях Інституту із зазначеними термінами на виконання одного видання — не більше місяця. З листа директора Українського Наукового Інституту у Варшаві О. Лотоцького до Друкарні Наукового товариства ім. Шевченка від 17.04.1937: “Український Науковий Інститут на наступний бюджетовий рік з 1.04.1937 р. — 1.05.1938 р. просить і доручає Друкарні Товариства у Львові виконати на протязі того часу такі замовлення Інституту в зазначених згори термінах:

- 1.05.1937 В. Садовський. Національна політика Совітів.
- 15.05. — С. Гандельсман. Ukraińska polityka Czartoryskiego.
- 1.07. — Шевченко. Т. 12.
- 1.08. — Драгоманов. Листування Старої Громади.
- 1.09. — Гловінський. Фінанси УССР.
- 1.10. — Шевченко. Т. 16.
- 1.11. — Лотоцький. Автокефалія. Т. 2.

- 1.12. — Лотоцький. Сторінки минулого. Т. 5.
- 1.01.1938 Шевченко. Т. 15.
- 1.02. — Іванис. Промисловість УССР.
- 1.03. — Пшеп'юрьська. Надсянський діалект.
- 1.04. — Шевченко. Т. 13.
- 1.05. — Крупницький. Політична діяльність П. Орлика.

Замість одної чи кількох з зазначених книжок Інститут може дати книги іншого титулу для видрукування в тих самих термінах” [14].

Крім праць Українського Наукового Інституту, Друкарня складає Каталог його видань та Bulletin, періодичний орган цього Інституту.

Повертаючись до справи Книгарні НТШ, треба зазначити, що під час російської інвазії вона теж зазнала втрат — і не лише матеріальних, як Друкарня — вона втратила свого управителя А. Дермаля, якого вивезли як заручника до Росії, звідки до Львова він уже не повернувся. На початку революції перебрався до Києва, де й помер у 1920 р. з голоду.

Революційні події знищили книгарні НТШ на Наддніпрянщині. Залишилася тільки книгарня у Львові, яку виділ НТШ знову доручив вести довголітній її працівниці К. Панкевичевій. Та на думку В. Дорошенка, п. Панкевичева у важких повоєнних обставинах не могла собі дати ради: “вона не використала навіть тих можливостей, що їй давала кон'юнктура 1918 р., коли галицько-українські видання масово йшли на Східну Україну... До Львова приїздили з України спеціальні закупочні місії. А ще перед тим багато книжок купував Союз Визволення України для розповсюдження між українцями, вояками російської армії, що перебували в австрійському та німецькому полоні. Багато книжок возили на Україну й Українські Січові Стрільці” [1, с. 68-69]. Але так виглядає, що В. Дорошенко не зовсім справедливий щодо К. Панкевичевої, бо навіть з його слів бачимо, що книжковий рух був доволі інтенсивний, надходження готівки до книгарні значно зросли, а це дало можливість збільшити персонал та відремонтувати приміщення після воєнних знищень (про що інформує “Хроніка НТШ”).

З ініціативи Виділу Товариства, книгарня, крім книготорговельної діяльності, розгортає і видавничу — засновує окреме видавництво. У березні 1918 р. було вибрано видавничу комісію

для накладів книгарні, головою якої став С. Томашівський, його заступником — В. Щурат, секретарем — М. Тершаковець, членами — Б. Барвінський, І. Раковський, С. Рудницький [7, с. 6-7]. Згодом увійшли до неї Я. Гординський, М. Кордуба, В. Левицький, М. Струтинський. Видавництво книгарні основну увагу звертало на популяризацію науки, друкуючи деякі праці членів НТШ (в перекладі О. Барвінського “Історію України в життєписах визначніших її діячів” М. Костомарова (1918), В. Щурата “На довітку нової доби” (1919), О. Барвінського “Історію української літератури” (1920–1921) та ін.) [8, с. 14]. Видавництво книгарні особливу увагу приділяло драматичному письменству, враховуючи значний попит з боку сільських аматорських гуртків. Так, накладом книгарні з 1921 р. видавалася серія “Український театр”, що приносила хоч незначний, але постійний прибуток (у цій серії вийшло 40 видань), та з 1926 р. — серія “Для школи і дому” — твори класиків української та світової літератури для шкільної лектури, з вступними статтями та коментарями. У цій серії вийшло 20 книг. [1, с. 68-69]

Цінними для дослідників книги та книготорговельної справи є каталоги книгарні НТШ, які вона видавала з перервами у 1906–1938 рр.*

З 1925 р. управителем книгарні стає В. Паліїв, який оживив роботу книгарні, заснувавши філії — в Луцьку, Перемишлі, Крем’янци, Ковелі та комісові склади у Дрогобичі і Стрию [11, с. 25].

В діяльності друкарні і книгарні, зрештою, як і в цілому НТШ, були часи кращі і гірші, зокрема важко відбилися на ній економічні кризи 1912–1913 рр. та 1930-х рр., особливо утруднювали функціонування Товариства складні політичні відносини**. Та окрім всього і друкарня, і книгарня Наукового товариства ім. Шевченка впродовж багатьох років сумлінно, аж до кінця існування у Львові Товариства, виконували покладені на них завдання.

Опубліковані нижче листи М. Грушевського до Друкарні НТШ допоможуть докладніше пізнати ті важкі умови, серед яких виходила у світ українська книжка.

* З 1900 р. каталоги книгарні НТШ друкувалися у календарях “Просвіти”.

** Зокрема, 14 жовтня 1930 р. Товариство зазнало значної шкоди в результаті вуличних демонстрацій польських студентів, що напали на будинки Товариства, в тому числі вибили 8 вітрин книгарні. Див. : Хроніка НТШ за 1931–1932 рр. — Ч. 71. — С. 2.

Листи М. Грушевського до Друкарні НТШ (1922–1923)

Wien IX, Spittelauerlände 3 7.03.1922, Відень
Друкарні Наукового товариства ім. Шевченка
Високоповажаний Пане Директоре!*

Останніми часами ціни друку в Відні дуже піднеслились, так що я думаю про перенесення друку своїх видань до Львова. Прошу Вас експресом повідомити, скільки б коштував у Вас тепер склад і друк. [...] На скорості Вашої відповіді мені дуже залежить.

З поважаннєм
М. Грушевський
Прошу взірці паперу.

15.03.1922

Друкарні Наукового товариства Шевченка

7.03 післав я Вам лист-express, просячи подати ціну друку на залучені взірці, але досі не маю відповіді. Прошу поспішити і відписати express-ом, бо справа пильна. Я маю кілька книг, котрі мені зручніше було б друкувати у Вас, ніж тут, бо 1) Ваша книгарня останніми часами потребує багато моїх книг, а почта стає все дорожча, 2) робити рахунок з Вашою книгарнею в тутешній валюті не вигідно і клопітно, і було б краще для мене і для неї, якби вона могла з розпродажі виплачувати гроші Вам, і я міг визначати ціни в марках**, рахуючися з коштами продукції в марках ще, а не в коронах, бо подвійний рахунок в сих дуже непевних і непостійних валютах дуже непевний. Я маю гроші, і оскільки б грошей з розпродажі книг не вистачало на покриття Вашого рахунку, я кожної хвили міг би покрити свій рахунок за друк переводом звідси. Але важно мені, щоби гроші з розпродажі не лежали, не марнувалися, не тратили ціни, і не переполовинювалися в переводах з одної валюти на другу. З сих мотивів я вважаю кориснішим і для себе і для Вас, щоб частина моїх видань на будуче друкувалась у Вас, і прошу негайно написати умови друку.

З високим поважаннєм

М. Грушевський

* До 1932 р. директором друкарні НТШ був І. Криловський.

** У перші повосенні роки у Польщі в обігу була польська марка, дуже слабка і нестабільна. Щойно у 1924 р. було проведено грошову реформу і замінено її на злотий.

17.03.1922

До Друкарні Наукового тов. ім. Шевченка

Листа Вашого, ВПоважаний Пане Директоре, з 14.03, дістав, дякую [...] Приймаю до відома подані Вами ціни (про дальші зміни зволите мене повідомити) і умови розрахунку. Папір хотів би мати трохи дебелийший, просив би пошукати. Одначе посилаю разом з сим початок скрипту с. 1-30*. Титул пришло потім, 1-шу коректуру прошу прислати на мої руки. Весь скрипт до кінця дістанете за 2 тижні і прошу можливо поспішити. Разом з сим даю банкови наказ перевести Вам 200 000 марок; і книгарні Товариства Шевченка виплатити Вам 100 000 з розпродажі наших книг. Се приблизно половина ціни книги, в міру дальшого поступу буду покривати кошти праці. За 2 тижні п. Калинович привезе манускрипт покажчика — себто другої книги [Калинович І. Покажчик бібліографії української соціалістичної літератури за 50 років (1871–1920) — Т. К.].

З високим поважанєм М. Грушевський

27.III.1922

Друкарні Наук. Т-ва у Львові

Високоповажаний Добродію Директоре!

Листа Вашого дістав, сподіюсь, що вже роботу відновили. Тому що п. Калинович, який мав відвезти рукописи завтра, відложив свій виїзд на кілька день, посилаю

- 1) Взірець письма титулової сторінки
- 2) Заголовок і motto для ст. 2
- 3) Передмови (дві) для ст. 3

Текст прошу почати на с. 4 зовсім високо, і взагалі, наказати місце щадити дуже. Прошу складати як скорше. Коли Книгарня не виплатила перших 100 000, прошу упімнутись, я прошу її, щоб з кінцем квітня вона виплатила знов таку ж суму.

Чекаю нового Вашого цінника. Розуміється, Ви як даєте мені ціну рухому, так і рахуватимете кожний аркуш по цінах того часу, коли він був фактично складаний (осібно), друкований (теж).

* Ідеться про книжку М. Шрага “Держава і соціалістичне суспільство”.

Я думаю, було б найкраще, якби Ви виставляли мені місячний рахунок за все зроблене за місяць, по біжучих цінах, і я б пильнував, щоби рахунок був покритий. Бо більші книги, котрі я хотів би Вам поручити, будуть друкуватись і довший час — хоч я й прошу Вас все залагоджувати скоро, і особливо не затримувати корект і підписаного до друку.

З високим поважаннєм

М. Грушевський

3.04.1922

Вповажаний Пане Директоре!

Тільки що одержав прислане Книгарнею Ваше поквітованне з звісткою про підвишку цінника на 20 %. Прошу зараз ласкаво мене повідомити, чи на 20 % повищують так само і всі Ваші ціни подані мені — склад, друк, папір, брошура, чи менше, і як? Мені се треба знати, бо відповідно до того мушу піднести продажну ціну Вашій Книгарні і іншим покупцям.

З високим поважаннєм

М. Грушевський

6.04.1922

Друкарні Наук. Тов. Шевченка

Вповажаний Пане Директоре!

Коректу 1 арк. дістав, а щойно й листа з 3.IV. Коректа дуже чиста і буде підписуватися зразу ж, коли буде така чиста, лише 1 аркуш, з огляду на титульну сторінку, прошу ще раз мені прислати, на мою адресу. Калинович зі скриптом повинен був у Вас бути в понеділок, прошу написати, чи одержали. За кілька день я пішлю Вам оригінал VIII тому (друкований)*. Прошу розвинути як найбільшу роботу протягом сих найближчих місяців, — до нового підвищення, і зробити запаси паперу. [...]

Книгарні я писав, щоб виплатила Вам коло 300 000, бо пише, що попит на книжки “шалений”, я післав книг силу, але й вимагаю, щоб гроші зараз передавати Вам. Принцип такий: продажна ціна визначається в залежності від тої ціни продукції, яку

* Ідеться про VIII том “Історії України-Руси” М. Грушевського.

Ви мені подасте, і виручені з продажу гроші зараз же мусять перетворятися в нову книгу — “За кожний проданий аркуш новий друкований аркуш зараз же!”.

Прошу їм то нагадати.

26.04.1922

ВП Пане Директоре!

Не маю коректи ні книги Шрага, ні історії VIII т., котрі просив Вас починати якомога скорше, ані також книги д. Калиновича, котру теж можете складати, оскільки маєте письмо. Дуже прошу поспішитись.

Гроші з банку мабуть уже дістали? Книгарню я просив доплатити Вам до мільйона, щоб мали за що купити папір на сі 3 книги — Шрага, Калиновича і VIII 1–2.

З високим поважаннем

М. Грушевський

[без дати, приблизно кінець квітня 1922]

ВПоважаний Пане Директоре

Книгарня Ставроп[ігійського] Інституту пише, що Ви не прийняли від неї грошей за книги. Прошу не робити мені в тім трудностей і прийняти гроші, оскільки хто викажеться, що я прийняв його замовлення. Я вправді раджу Ставропігії порозумітися з Книгарнею Шевченка, але Вас прошу не відмовлятись приймати гроші, бо инакше не міг би вести видання. Чекаю корект, прошу спішити. Коли з банку не мали грошей, прошу поурговати Дністер: 4.04. 200 000 висилаю для Вас з Цюріхського Bank verain-y.

З високим поважаннем

М. Грушевський

3.05.1922

До Друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка

Я відіслав Вам вчора 4 арк. Шрага до друку. Але прошу на будуче посилати коректи в 2-х відбитках, як я просив уже.

Прошу також післати всі видруковані аркуші книги Шрага: по одному примірнику мені, і по одному автору: Варшава, Hotel Victoria, Nicolas Shrag, і далі посилати йому чисті аркуші.

Дуже мене дивує, і навіть бентежить, що я досі не дістав ані одного аркуша VIII т. Історії, хоч я давно вже Вам післав оригінал і написав, щоб Ви для сього тому паперу не замовляли, а підбрали якийсь готовий, в тім роді як на книгу Шрага, по можливості трошечки грубший і більший, але може бути менший від оригіналу — мені аби складали і друкували яко мога скорше, поки я тут!

Прошу поспішати.

З вис. поважаннем

М. Грушевський

20.05.1922

ВПоважаний П. Директоре!

[...] Складач [...] як бачу, зовсім добре читає моє письмо, і міг би скласти й Історію літератури. Ся книга для мене найпильніша, тому прошу ніяк від неї не відмовляйтесь. Я не хотів би йти у Львові до слабшої друкарні. Коли не хочете нараз скласти 3 книги, то зробимо так: коли пришлю скрипт Історії літер[атури], Ви припините Історію VIII₁, аж доки скінчиться книга Шрага, по скінченню Шрага скінчите Історію VIII₁, і тоді вже почнете Калиновича, а по Калиновичі Історію VIII₂.

Історія літератури може складатись або ціцером, або ширшим гармондом. На папір для Історії літератури гроші зараз перешлю, щоб довго не тривало – дістанете, думаю, на другий тиждень. Міркую, що Вас то знеохоче, що гроші так повільно капають з Книгарні. Я думаю, що вона мала б давати більше з уторговання книжок. Пишу про се рівночасно до п. Панкевичевої і проф. Студинського, а прошу і Вас нагадувати, бо инакше нічого не йде!

Пишуся з щирим привітом

М. Грушевський

Попросіть складачів, аби не дуже нищили оригінал – бо се одинокий мій примірник.

[30.05.1922. Дата проставлена адресатом]

Друкарні Н. Т. ім. Шевченка

ВПоважаний Пане Директоре!

Коректу 8 арк. книги Шрага одержав, до 24 годин відошло. Одначе VIII тому давно вже не маю далі! [...] Гроші на папір уже

пішли. Зрештою прошу нагадувати Книгарні. Мені самому сором, що так мало капає. Я сподівався від неї мільйонів, судячи з її заяв, що попит на книги такий великий. Прикро, що так дорожє все! Не стає у мене грошей, признатись по правді, і прийдеться вести повільнішим темпом друк, а через се книги будуть дорожчі.

На липень теж роздобуду грошей трохи. Калиновича зачете складати, як скінчите Історію т. VIII 1 і 2.

Бо на нього гроші мусять зібратись з розпродажі книг У.С.І. [Українського Соціологічного Інституту] в книгарні Шевч[енка].

З щирим привітом

М. Грушевський

12.06.1922

Друкарні Наук. Т. ім. Шевченка

Високоповажаний Директоре!

[...] Історію літератури мабуть друкуватиму в Відні, бо маю тут давніше куплений папір, а сеї книжки хочу друкувати 5 тисяч, паперу треба багато, а у Львові, бачу, дорогий і поганий.

Напишіть, може навіть перед закінченням VIII₁ попрошу Вас зачати VIII₂, тільки прошу рахувати дальші тисячки друку не так дорого. В Відні і Липську за дальші тисячки рахують 1/5 або 1/10 першої, а Ви рахуете 2/3, се дорого при більших накладах, а я власне хочу перейти до більших накладів у Вас.

Прошу поміркувати і написати. Напишіть також, по чому рахуватимете аркуш Шрага і Історії після нової надвишки [...] Се неприємно, що у Вас так ціни скачуть. Польська марка стоїть без перемін уже кілька місяців!

З одержаних Вами грошей половину прошу вжити на купно паперу для Історії. Постарайтесь купити ліпший хоч дорожче!

Книгарні пишу, щоб з 30.VI припинила продажу моїх книг, зробила [слово не відчитане] і заплатила за все випродане Друкарні. Прошу проф. Студинського того допильнувати і Вас прошу з свого боку нагадувати Книгарні, щоб платила Вам, бо мушу признатись, що збирати мені гроші на друк приходиться нелегко. [...]

З високим поваж.

М. Грушевський

24.06.1922

Високоповажаний П. Директоре!

[...]

По всяких рахунках рішив я Історію літератури таки друкувати у Вас, щоб не міняти друкарні. Посилаю кусник рукописи, з неділі (у вівторок) пришлю аркушів на 6-8. Прошу поставити зецерів* 3 або й 4-ьох.

Можете зате перервати VIII₁ і Шрага, котрий однаково виїхав на Україну і не зможе дати спростованне [слово не відчитане] помилок [...].

А якщо може книгарня по [слово не відчитане] (котрий обіцяла сими днями зробити з проф. Студинським) виплатить Вам, то й зараз купіть [папір]. Я буду пильнувати, щоб рахунок був в порядку, Ви ж “блискавично” складайте. Зараз зачніть. Я читатиму тільки 1 коректу, [слово не відчитане]. Сподіюсь, що проф. Студинський для прискорення не відмовить читати 2-гу і давати *imprimatur*** . Дуже мені залежить, щоб книга скоро вийшла, тому думаю пускати випусками по 5 або 6 аркушів. [...] Вас ще прошу, аби ціну друку можливо ще знизити. Друкувати хочу 4 тисячі.

З привітом і поважаннем

М. Грушевський

5.07.1922

Високоповажаний Директоре!

Дякую за карточку з 3.VII, котру щойно дістав. З огляду що Ви ще не почали Історії літератури, а дійшли в друку інших книг досить далеко, то прошу не переривати їх складання. Ведіть історію VIII₁ до кінця, Шрага теж (хоч він не приїхав, то будемо евентуально кінчати без нього). Історію ж літератури прошу зачати і вести так скоро як можете. Шрага однаково зараз скінчите, я ж буду старатись, щоб мали покриті рахунку в час.

Як дістанете гроші, так зараз купіть папір для Історії літ[ератури] і на докінченє Історії VIII₁.

Частину 2 Історії я надрукую тут, щоб зужити тутешній папір.

* Складачів.

** Дозвіл на випуск у світ.

10-ий аркуш Історії посилаю. Прошу передати залучений лист зарядові Книгарні і нагадайте їй про виплати Вам.

З високим поважаннєм

М. Грушевський

15.VII.1922

Друкарні Н. Т. ім. Шевченка

Вповажаний П. Директоре!

Дуже Ви мене занепокоїли звісткою, що 8 аркуш VIII т. не дійшов. Разом з ним був післаний оригінал Історії літер[атури]. Тому прошу дуже пошукати за сею посилкою — післаною 29.VI., число поштове № 95, вага 550 грамів, — в цензурі і на поchtі, а коли не буде там, прошу мене повідомити, я буду реклямувати.

Тому що я не маю копії рукопису, се дуже затримало б роботу, бо прийшлося б писати наново. [...]

19.VII.1922

Я зареклямував посилку, але прошу попитати таки в цензурі. [...]

З високим поважаннєм

М. Грушевський

22.VII.1922

ВПоважаний Директоре!

Відсилаю Вам 2 аркуші Іст[орії] літ[ератури] і (вдруге) 12 аркуш Шрага. Не є то приємне вдруге робити коректу, а ще буде прикрійше, як прийдеться вдруге скрипти писати. Добре, що пообіцяли листоношеві нагороду.

Я скрипту [Історії літератури] дальшу пайку, 361 [с.] до 461 [с.] післав сьогодні через руки, боячись поchtи.

Прикро, що вийшла така павза в друку. Я Вам писав, щоб VIII том припинити, як будете спішитись з Іст. літ., а ви не тої ні сеї, а тим часом прийшла надвишка. Можна було до надвишки VIII і видрукувати, якби трохи скорше робота рушалась! Ну та я вже написав, як бути з Історією літ. — будемо друкувати тим часом 1-2 [арк.] і від 6-го, а арк. 3-4-5 як не знайдеться посилка,

я наново напишу, і коли не вміститься, до додаткового пагінацією позначимо, а в кінці книги пояснимо.

Кінчайте скорше Шрага і VIII.

Здоровлю Вас! Листа передайте до Книгарні.

З високим поважаннем

М. Грушевський

14.VIII.1922

Друкарні Наук. Тов. Шевченка

Посилаю кінець пропавшого рукопису. Дуже се була прикра і мучача робота, його пригадувати, не маючи ніяких записок.

Тому, щоб не повторилась пропажа, я писав сим разом на підкладці — олівцем. Думаю, що Ваші складачі прочитають без великого труду. Дальший рукопис, від 462 ст. (писаний чорнилом) я перешлю через оказію, з кінцем сього місяця. [...]

З поважаннем

М. Грушевський

29.08.1922

Друкарні Н. Тов. Шевченка

В.Поважаний П. Директоре!

Мабуть через Ваш виїзд на урльо^{*}п друк затримався і досі [Історія] VIII, нескінчена! Могла б давно вже вийти!

[...] Прошу можливо скоро повипустати всі 3 книги!

З поважаннем

М. Грушевський

8.10.1922

До Друкарні Наук. тов. Шевченка

Високоповажаний Пане Директоре!

[...]

Прикро, що підвишки йдуть одна по одній так часто, а книги друкуються так поволи.

VIII₂ я віддав віденській друкарні 26.VI., а на 15.IX вже мав брошуровані примірники. Вам післав VIII в маю, та й досі не маю. Останні 3 аркуші складаються три тижні, і нещасний зміст,

* Відпустка.

яких 10 сторін, досі залягає у Вас, не вважаючи на всі мої пригадки. Книги виходять по цінах, майже подвійно дорожчих, а властиво потрібно і почвірно, вважаючи, що я, покладаючися на Ваше слово, що книги будуть друкуватися скоро, і сповняючи Ваше бажання — щоб робота оплачувалася наперед, або в міру поступу — купував марки в червні і липні, коли вони коштували 14 швайцар. центів за 100 М. — а тепер вони коштують $\frac{3}{4}$! Ви не маєте чого ображатись, коли я Вам пишу, що Ви за дорого рахуєте. Я знаю, що друк[арня] Шевченка все вважала своїм правом рахувати вище. Але то були лекші часи, ціни були сталі, і друкарня кредитувала, — нераз і по виході книги чекала півроку.

Ви тепер завели великий рігор* в сплатах, жадаєте грошей вперед, [з] роботою не спішите, а рахувати хочете вище від інших, і то значно! А часи не ті, як були 15 літ тому і обставини інакші, як Ви знаєте, і друкарня повинна з тим рахуватися. То не штука себе у всім забезпечити, всі труднощі перекидаючи на видавця, так що йому книга виходить в 3-4 рази дорожче против прелімінаря**, і він замість випустити 3 книги за ті самі гроші може випустити тільки одну! Друкарня Шевченка має наміром щось більше ніж тільки гешефт! Ви се знаєте самі, Шановний Директоре! [...].

Сими днями одержав я від Дирекції почти повідомлення на свою реклямацію щодо посилки, наданої 29.VI, де був манускрипт Іст[орії] літ[ератури] і коректи Шрага і VIII т. Дирекція повідомляє, що ся посилка була доручена Друкарні 4.VII! Мабуть, так воно й було — тим більше щодо кінця оригіналу VIII, таки нема сумніву і що він затратився в Друкарні, і тим часом, як я принагляював кінчати, пишучи, що весь оригінал уже в друкарні, — друкарня нічого не відписувала — аж нарешті стала на півсторінці, де уривався манускрипт, який був у неї перед тим, і виїшла перерва знов на цілий місяць! Не все в порядку у Вас, і се дуже відбивається на роботі, котра виходить через се така неймовірно дорога!

Папір на другу частину Історії літ[ератури] таки прошу купити. [...].

* Суворе, надмірне дотримання принципу.

** Попередня угода.

22.XII.1922

До Друкарні Наук. тов. Шевченка
Високоповажаний Пане Директоре!

Я одержав картку з 13.XII і сподіваюсь заповідженого деталічного рахунку. Як могла вийти така величезна сума для I тому Історії літ[ератури], як 6 мільйонів?

Хоч Ви й кажете, що консументи* все покривють, але в дійсності з зростом цін консумент все обмежує свою консумпцію, отже приходиться все тяжче покривати кошти продукції!

В кождім разі на моїм рахунку виросла така значна сума, що я разом з сим прошу проф. Студинського зібрати з розпродажі гроші на виплату, а zarazом буду шукати нагоди перевести гроші звідси. Вас же прошу як найскорше відставити проф. Студинському потрібні йому примірники і прислати мені як найскорше 12 примірників а також приступити до друку II тому.

Я сподіваюсь, що Ви одержали рукопис, котрої частину 6.XII взяла пані д-рова Баранова**, а другу оден з знайомих д. Ю. С. — Ви досі не повідомили мене про одержане. З огляду, що кожда проволока приносить нове збільшенне ціни, прошу вискладати як найскорше. По II томі зроблю павзу. Двісті примірників I тому прошу лишити не брошуровані, лише фальцовані, бо хочу оправити їх разом з т. II в полотно.

З побажаннем всього доброго в Новім Році пишуся
з щирим поважаннем М. Грушевський

2.I.1923

До Друкарні Наук. тов. Шевченка
Високоповажаний Директоре!

На жаль замість сподіваних примірників Історії літератури дістав від Вас тільки самі пригадки за гроші, навіть уже під загрозою скинення дальшого друку. Є то сумний звичай Вашої друкарні, що [по] відісланню останніх корект наступає довга перерва, в котрій видавець дістає ургенси***, рахунки і т. д., тільки

* Споживачі, користувачі.

** Баран Блянка, відома громадська діячка, дружина адвоката Степана Барана.

*** Нагадування.

не дістає книги. Звичайно буває противне. Виплативши в падолисті 2 млн., я сподівався мати якийсь час спокій, тим більше, що на мої запитання про стан рахунків не діставав нічого алярмуючого. Аж два тижні тому дістав карточку з прелімінарним обчисленням Іст[орії] літ[ератури] на 6 млн. Самі розумієте, не було се приємне, тим більше, що рахунок не дійшов би такої страшної суми, коли б в роботі не було павз — не з моєї вини! Написав я проф. Ст[удинському], щоб старався о гроші, я з свого боку стягнув що міг і шукав okazji передати Вам. Проф. Ст. відписав, що виплатить Вам зараз більшу суму як дістане Іст. літ. — але не знаю, чи дістав??

Я ж, на жаль, не міг Вам досі перевести грошей, бо okazji нині рідкі, і той пан, що мав ще перед місяцем поїхати, сидить і нині тут. Коли сього тижня не рушить, то переведу через банк — але Ви знаєте, що то триває довго, отже я шукав okazji. Знаєте добре, що нині не так гроші пересилати легко і скоро, як колись. Знаєте мабуть і те, як слабо функціонувала Ваша книгарня сеї осени і як мало можна було дістати з розпродажі. Знаєте також, наскільки Ви здорожили ціну друку за півроку, в порівнянні з продажними цінами. До чого ж таке прикладання ножа до горла — гроші на стіл зараз, або друк припиняється? Ситуація і так занадто тяжка, щоб її ще загострювати отакими всякими ультімадумами.

P. S. [...] П том прошу складати яко мога скорше. Я приложу всі старання, щоб Ви ті два мільйони, котрі жадаєте, одержали як найскорше.

З поважаннем

М. Грушевський

15.I.1923

Високоповажаний Директоре!

Дякую за поздоровлення, і навзаєм бажаю всього добра! Дай, боже, перетривати сі тяжкі часи і побачитися в добрім здоровлю, Вам же спеціально бажаю ще много літ правити славною Друкарнею. Моїх слів про “ніж при горлі” не потрібно брати буквально.

Вашу людяну вдачу добре знаю здавна. Мали тільки ті слова характеризувати моє трудне становище, в котре поставив мене Ваш ультімадум, котрий я може суворійше собі взяв, ніж Ви його

висловили. Але коли трудно Вам, то мені й ще труднійше, сидячи за світом і мусячи все полагоджувати через знайомих, пошту, оказії. Самі бачили, як рукописи губляться, гроші спізняються і т. д. Отже трохи виrozumілости і терпеливости!

Проф. Студинському давно я написав про виплату і є вже у нього моєї валюти на 2 млн [марок], писав, що як тільки вийде, зараз змінє і виплатить. Чи дістали вже Ви? Боюсь, чи не хорусє він, бо не пише. З книгарні за Іст. літ. дістане третій мільйон, а четвертий сподіваюсь в найкоротшій часі переправити.

Вас же прошу якомога поспішати з II т. Іст. літератури. Він буде значно більший, ніж я думав торік — винесе коло 30 аркушів, — тому то я й рішив друкувати тільки 3000 прим., щоб приблизно вистачило купленого вже паперу. А Вас прошу складати щотижня принаймні по 2 аркуші, щоб обов'язково випустити книгу в квітні доконче, аби вона ще в маю та червні випродалась, аби мені грошей дістати для Вас перед вакаціями. Се важко, як бачите, тому прошу той скрипт, що маєте, складати спішно, щоб скінчити до кінця лютого, а я до кінця лютого постараюсь передати другу половину. В сім томі петиту я даю дуже мало, коректу стараюсь робити якнайменшу, прошу й рахувати склад можливо як дешевше, аби не вийшла книга надто дорога — бо самі бачите, як трудно стає продавати та й видавати! А я хотів би на осінь почати щось нове!

З поважаннєм

М. Грушевський

14.02.1923

ВПоважаний Пане Директоре!

Прочитавши В[ашу] картку і лист, і лист проф. Студинського, і зваживши те все на купу, побачив я дуже сумні річи. Ви нарікаєте, що тратите — т. зн. не заробляєте (згл. Друкарня) скільки хотіли б, а я бачу, що гроші, котрі я вкладаю в книги, не хочуть вертатись в таких обставинах. Я виплатив Вам на I том сімсот долярів, а проф. Студинський продав його 50 прим. за 375 тис. [марок], котрі Ви підняли [одержали], і се виходило щось 12 долярів.

I книга дорого, і мабуть других 50 прим. продасться не скоро. Така ситуація видавця. В порівнянню з нею становище друкаря мабуть далеко краще?! [...]

21.IV.1923

Я одержав Ваш лист з 18.IV. Дуже прикро мені, що Ви з мене все невдоволені. Я думав, що належу до несогірших кундсманів* Ваших; коли ж виходить, що навпаки — Ви ще не мали такого недогідного замовлення, то я собі беру се на увагу і не хочючи надуживати Вашої гречности, буду шукати собі іншої друкарні на другий сезон.

Мав я те пересвідчення, що II том покритий; проф. Студ[инський] писав мені 30.III, що 30.III. він виплатив Вам 2.332.000, а окрім того має передати ще те, що одержить з Книгарні. Одночасно запитую його, як се вийшла така різниця в рахунку Вашім і його і прошу виплатити, що має. [...]

З належним поважаннем

М. Грушевський

1. *Дорошенко В.* Огнище української науки. Наукове товариство ім. Шевченка: з нагоди 75-річчя його заснування / *В. Дорошенко.* — Нью-Йорк; Філадельфія, 1951. — 116 с.
2. *Ільницька Л.* Нездійснений видавничий проект Івана Калиновича (до взаємин І. Калиновича з М. Грушевським) / *Луїза Ільницька* // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника. — Львів, 2006. — Вип. 14. — С. 253-259.
3. *Купчинський О.* Карло Беднарський / *О. Купчинський* // Вісник НТШ. — 2006. — Чис. 37.
4. Хроніка НТШ: Справоздане за 1905 р. — 1906. — Чис. 25. — 50 с.
5. Хроніка НТШ. — Львів, 1907. — Чис. 29. — 52 с.
6. Хроніка НТШ. — Львів, 1913. — Чис. 53. — 72 с.
7. Хроніка НТШ: Справоздане за час від 1/7 1914—1/7 1918 рр. — Львів, 1918. — Чис. 60-62. — 164 с.
8. Хроніка НТШ: Звідомлення за час від 1/7 1918 до кінця 1920 р. — Львів, 1920. — Чис. 63/64. — 114 с.
9. Хроніка НТШ за роки 1923—1925. — Львів, 1926. — Чис. 67-68. — 176 с.
10. Хроніка НТШ за 1931—1932 рр. — Львів, 1932. — Чис. 71. — 39 с.
11. Хроніка НТШ за 1932—1934 р. — Львів, 1934. — Чис. 72.
12. ЦДА України у Львові. — Ф. 309, оп. 1, спр. 615. Книга обліку замовлень друкарні за 1913—1919 рр. — 474 арк.
13. ЦДА України у Львові. — Ф. 309, оп. 1, спр. 616. Листи М. Грушевського до Друкарні НТШ про друкування його робіт. 1922—1925. — 155 арк.
14. ЦДА України у Львові. — Ф. 309, оп. 1, спр. 618. Листування дирекції друкарні з Українським науковим інститутом у Варшаві. 1932—1937. — 28 арк.

* Замовник, клієнт.

PRINTING HOUSE AND BOOKSHOP OF THE SHEVCHENKO SCIENTIFIC SOCIETY IN CONTEXT OF PUBLISHING PROCESS IN LVIV OF THE FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY

Tetiana Kul'chyts'ka

Functioning of the Printing House and Bookshop of the Shevchenko Scientific Society in 1900–1939, their role in economic, publishing and book-selling activities of the Society is considered. Reports on activity of the Shevchenko Scientific Society printed in the Khronika Naukovoho Tovarystva imeni Shevchenka (Chronicle of the Shevchenko Scientific Society) issues and archival documents of Shevchenko Scientific Society in the Central State Historical Archives of Ukraine in Lviv are discussed in the article.

Mykhailo Hrushevsky's letters from Vienna (1922–1923) to the Shevchenko Scientific Society Printing House concerning publication of some of his works are added in supplement.

Keywords: *Shevchenko Scientific Society, Shevchenko Scientific Society Printing House, Shevchenko Scientific Society Bookshop, Mykhailo Hrushevsky's correspondence, August Dermal, Klymentyna Pankevych.*

ТИПОГРАФИЯ И КНИЖНЫЙ МАГАЗИН НАУЧНОГО ТОВАРИЩЕСТВА ИМ. ШЕВЧЕНКО В КОНТЕКСТЕ КНИГОИЗДАТЕЛЬСКОГО ПРОЦЕССА ЛЬВОВА ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЫ XX ст.

Татьяна Кульчицкая

В статье на материалах отчётов о деятельности НТШ, которые печатались в “Хроніці Наукового товариства ім. Шевченка”, и архивных документов из фонда НТШ в Центральном государственном историческом архиве Украины во Львове рассматривается работа типографии и книжного магазина Научного товарищества им. Шевченко в 1900–1939 гг., их роль в экономической, книгоиздательской и книго-торговой деятельности Товарищества.

Как приложение, опубликованы письма М. Грушевского с Вены за 1922–1923 гг. к типографии Научного товарищества им. Шевченко в деле печатания некоторых его работ и работ И. Шрага и И. Калиновича.

Ключевые слова: *Научное товарищество им. Шевченко, типография Научного товарищества им. Шевченко, книжный магазин Научного товарищества им. Шевченко, переписка М. Грушевского, А. Дермаля, К. Панкевичевой.*